

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Грузинський авіаційний університет (Грузія)
АО «Академія цивільної авіації» (Казахстан)
Кемеровський державний університет (Росія)
Кошицький технічний університет (Словачія)
Державна Вища Школа Професіоналів м.Хелм (Польща)**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

**Матеріали Міжнародної
науково-практичної конференції
21-22 березня 2013 р.**

Київ 2013

Відокремлення їх одна від одної необхідне для аналізу їх специфіки і особливостей.

Головною функцією, яка покладається на функція органів з ВСПР, що визначається його професійним призначенням, є виховна. Вона полягає в здійсненні цілеспрямованого і організованого впливу на розум, почуття, волю, поведінку особового складу з метою формування у нього наукового світогляду, особистісних рис громадянина України на основі відродження традицій національної свідомості і самосвідомості, військового (військово-професійного), морального, правового, фізичного, екологічного розвитку; досягнення високого морально-психічного стану особового складу, згуртованості військових підрозділів та їх готовності успішно вирішувати різноманітні завдання військової служби як в мирний час, так і особливий період.

Кінцевим результатом виконання цієї функції фахівцем органів з ВСПР повинно стати формування всебічно і гармонійно розвинених особистостей особового складу.

Цю функцію він здійснює шляхом реалізації наступних дій:

- виділення конкретних рис і властивостей особового складу, які передбачається формувати;
- вивчення, діагностика розвитку цих особистостей у цілому та окремих рис і якостей;
- проектування особистості військовослужбовця, військових колективів на основі зразка-ідеалу;
- проектування заходів виховного процесу і практичне їх здійснення;
- організація засвоєння особовим складом соціального і військово-професійного досвіду, спеціальних військово-професійних рис і якостей, навичок і звичок, поведінки;
- організація досвіду поведінки та діяльності особового складу відповідно до ідеалу;
- спонукування військовослужбовців до самовдосконалення своєї особистості та формування його мотивації;
- контроль, оцінка і корегування ходу і результатів виховних заходів та всього виховного процесу.

Віталій Рахманов
к. пед. н., доцент, м. Київ

Педагогічна технологія навчання як складова професійної підготовки студентів вищого технічного навчального закладу

На сучасному етапі підготовки сучасного фахівця все більшого поширення в різноманітних сферах життя набувають педагогічні технології навчання

Педагогічна технологія навчання – це системний метод, орієнтований на дидактичне застосування наукових знань, наукові підходи до аналізу й організації навчального процесу з урахуванням емпіричних інновацій викладача на досягнення як високих результатів у формуванні професійної компетенції та розвитку особистості студентів, так і оптимізації форм навчання.

До основних ознак педагогічної технології можна віднести:

- доцільність (будь-яка технологія повинна містити опис мети і задач, на рішення яких спрямовані проєктовані способи і дії);
- результативність (опис результатів);
- алгоритмічність (послідовні дії викладача і студента);
- відтворюваність (систематичне використання алгоритму дій і засобів в організації педагогічного процесу);
- керованість (можливість планування, організації, контролю і корегування дій);
- проєктованість (технологія створюється і реалізується штучним способом, підлягає модернізації і корегуванню з урахуванням конкретних умов).

Педагогічна технологія відображає найраціональніші шляхи навчання, показує тактику реалізації освітніх технологій у навчально-виховному процесі моделює шлях засвоєння навчального матеріалу (поняття) в межах відповідного навчального предмета, теми, питання. Педагогічні технології акумулюють і виражають загальні ознаки та закономірності навчаль-

ного процесу незалежно від навчального предмета.

Викладач прагне оволодіти і застосувати в практику одну технологію або окремі зовнішні її елементи. В цьому випадку порушується принцип цілісності. Процес навчання має всебічного забезпечення різними технологіями. Самі технології дають педагогічний вплив тільки будучи цілісними, тому в процесі навчання викладачу корисно застосовувати декілька технологій, реалізуючи різні задачі.

Варто зазначити, педагогічна технологія навчання відображає рівень майстерності викладача. Від того, як і якими прийомами він володіє, залежить ступінь розвитку студентів. Одна технологія не є універсальною, тому кожна з них вимагає вироблення власного педагогічного підходу до її використання в конкретних ситуаціях. Структуру і зміст педагогічних технологій проєктують з урахуванням того, що ефективність навчання у професійному навчальному закладі визначають і за рівнем кваліфікації науково-педагогічних працівників, і за їх ціннісним спрямуванням.

Лілія Рябокінь
м. Київ

Психолого-педагогічні умови формування інтегративної готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності

Традиційно викладачі вищих навчальних закладів, працюючи зі студентською аудиторією, орієнтуються на "ідеальну" модель студента, тобто такого індивіда, у якого наявні всі необхідні механізми пізнання, а поведінка і ставлення до навчання визначаються переважно факторами абстрактного обов'язку і дисциплінованості. Ті складності, що в силу достатньо вагомих психологічних причин виникають у студентів (наприклад, неформованість у процесі навчання у школі операційних процедур мислення, зміна професійної спрямованості, критичне ставлення до процесу навчання тощо), вважаються незначущими або ігноруються. Тому ефективне функціонування розробленої моделі інтегративної готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності ми вважаємо за наявності такої системи психолого-педагогічних умов, як:

- проведення психолого-педагогічного діагностування особистісно-професійних якостей та навчальних можливостей і здібностей студентів-майбутніх соціальних працівників;
- формування вмій та практичних навичок, тобто професійної компетентності шляхом інтеграції на інтегровану готовність майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності, на основі єдності особистісного і професійного розвитку та забезпечення цільового впливу на формування пізнавальних інтересів;
- організація навчально-виховного процесу на основі врахування наявних рівнів, потреб соціальних працівників та критеріїв сформованості інтегративної готовності;
- моделювання за допомогою педагогічних технологій інтерактивного навчання предметного та соціального змісту діяльності фахівця соціальної сфери.

Оскільки майбутній соціальний працівник є цілісною особистістю, що сприймає оточення і діє в ньому, для в усіх їхніх різноманітних зв'язках і відносинах, нова ера синтезу в усіх галузях знань – інтеграція гуманітарних, технічних наук до соціології, психології та економіки – ймовірно, продемонструє повернення в педагогіку підготовки майбутніх фахівців до формування планетарного мислення, узагальнюючої моделі зіставлення частин у єдине ціле.

Тетяна Сасенко
д. пед. н., доцент, м. Київ,
Ольга Осипенко
фахівець I категорії, м. Київ

Психолого-педагогічні проблеми компетентісного підходу у екологічній підготовці студентів

Сьогоднішня освіта повинна максимально відповідати вимогам екологічного суспільства, актуальності проблем реалізації збалансованого розвитку суспільства і природоохоронної екосистем. В Україні вся державна система управління охороною довкілля має гостру

потребу в кваліфікованих фахівцях, державних службовцях, обізнаних з вимогами еколого-економічної політики, умовами реалізації концепції збалансованого розвитку. Проблема екологічної освіти нині вийшла за національні межі і набула міжнародного значення та характеру. Досвід західних держав у впровадженні екологізації навчання передусім національним заходам на 25 – 30 років, тому, разом з переходом на принципи Болонського процесу у вищій школі, вітчизняна система освіти мала б прийняти позитивні елементи екологізації дисциплін, напрямків підготовки фахівців, викладачів, учителів та широкою громадськості у цих країнах.

Шлях до збалансованого розвитку пролягає через поступову, послідовну, всезагальну екологізацію суспільства та економіки, яка може бути успішно проведена професійно підготовленими та екологічно свідомими фахівцями з високою екологічною культурою та ноосферним мисленням: державними службовцями, керівниками усіх гілок влади, викладачами навчальних установ. Обов'язковою умовою практичного визнання екологічного імперативу та інтеграції у світову і Європейську спільноту є виконання національних екологічних законодавчих нормативно-правових актів, що мають бути узгоджені з міжнародними екологічними стандартами.

Відмінність екологічної освіти від освіти для збалансованого розвитку (ОЗР) вбачають у розумінні поглиблення не тільки сучасної глобальної екологічної кризи, а й кризи управління. Тому вихід із нинішньої ситуації спеціалісти передбачають у зміні взаємовідносин штучних систем, створених людиною, і Природи; у реформах системи управління та розвитку теорій побудови гармонійного суспільства; в організації ефективного екологічного моніторингу і аудиту в усіх сферах людської діяльності; в удосконаленні екологічної політики на всіх рівнях.

Предметом освіти для збалансованого розвитку мають стати умови і методи стабілізації соціо-природних систем, їх планування та стабільне управління. Але фундаментом для ОЗР є екологічна освіта, яка забезпечує розуміння процесів, що відбуваються в природних і техногенних системах, формує і допомагає реалізувати ефективну екологічну політику, екологічну свідомість, культуру. Екологічно сформована і витончена психологія дозволить ефективніше екологізувати господарську діяльність, обґрунтовано вирішувати нерозривно пов'язані соціальні та екологічні проблеми.

Незважаючи на активізацію роботи з формування напрямку фахової та екологічної підготовки студентів ВНЗ питання професійної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей та психолого-педагогічного супроводу лишається малодослідженим. Переорієнтація сучасної психолого-педагогічної науки на особистість, її розвиток, відродження гуманістичних та екологічних традицій є важливим завданням сьогодишньої освітньої системи. Педагогічна думка наголошує, що професійна компетентність модифікується змінами психолого-педагогічної компетентності, а значущим аспектом компетентності фахівця взагалі є його психолого-педагогічна компетентність.

Тому у моделюванні і характеристиці структури екологічної компетентності студентів ВНЗ важливо визначитися із співвідношенням двох компонент – психічного і педагогічного. У роботі ми виходили з того, що психічний компонент може бути представлений складовими: психічні властивості, психічні стани, психічні процеси; а педагогічний – усвідомленими механізмами їх розвитку, проявами у діяльності. Послання цих двох складових здійснюється на основі свідомості та самосвідомості, що характеризується рефлексією особистості – розумінням фахівця своєї професійної діяльності, соціальних відносин та самого себе.

Таким чином, психолого-педагогічний аналіз нашої моделі здійснювався у два підходи: з одного боку – як систему екологізованих професійних знань, а з другого – як систему дій, процесів, механізмів, що забезпечують їх прояв у вигляді екологічної компетентності. Спостереження проводилися як за студентами, так і за викладачами. Раніше зазначалося, що елементом синтезованої моделі екологічної підготовки майбутніх фахівців є «викладач, який повинен володіти теорією предмету і не може обмежуватися роллю передавача інформації чи контролюючого засобу; він зобов'язаний бути організатором компетентісно-когнітивної, ціннісно-мотиваційної, діялісно-відповідальної, нормативно-стандартної та етико-культурної діяльності з метою формування екологічного мислення,

відомості, етики, культури майбутнього фахівця». Тобто, знання викладача також належать до розробленої моделі і характеризуються: комплексністю, системністю, дієвістю.

У системі професійних знань викладача ВНЗ можна виділити п'ять основних блоків – психологічний, педагогічний, професійного спрямування, конкретно-предметний і науково-дослідницький. Підготовка у сфері психології – це, перш за все, уявлення про специфічну психічну реальність, «загострене відчуття одухотвореності» інших людей, а не тільки вербальні та концептуальні знання. Психологічні знання забезпечують регулювання власного внутрішнього світу, самовдосконалення на науковій основі, що є необхідним для кожного фахівця, як педагога, так і студента. Ефективність виконання професійних функцій більшою мірою залежить від особистісної психологічної готовності, невід'ємною складовою якої є психологічні знання.

Компетентність у широкому розумінні можна розглядати як творчо модифікований набір особистісного рівня, систему таких засвоєних знань, навичок та вмінь, за допомогою яких фахівець, гнучко їх використовуючи, вирішує проблеми і завдання, що виникають у процесі життєдіяльності. Отже, модель екологічної компетентності доцільна як для студентів, так і викладачів в міру опанування психолого-педагогічних знань та способів їх використання: від понятійного апарату до творчо-продуктивної роботи в різних життєвих ситуаціях.

Психологічні знання потрібні викладачам і студентам для розуміння інших людей, подолання стандартів, стереотипів, бар'єрів, що привносяться соціумом; для самопізнання, самоуправління, подолання споживацького ставлення до Природи, людей і до себе особисто; для інтеграції психологічних знань з іншими галузями, зокрема екологією; для осмислення взаємодії психічних явищ з соціальними, економічними, політичними чинниками. Тобто, через психолого-педагогічний аспект відбувається інтеграція суб'єкта і об'єкта розробленої моделі, реалізація особистісних гуманістичних відносин, протистояння негативним явищам професійної діяльності тощо.

Педагогічні знання виконують три важливі функції: онтологічну, орієнтовну, оцінну, де остання розкриває ціннісні відносини суспільства, значення знань, дій, явищ, систему ідеалів, на яких воно базується, особливо це стосується періоду переходу на засади збалансованого розвитку. Так, особливістю професійних педагогічних знань є їх багаторівневість: методологічні, теоретичні, методичні, технологічні. Практика свідчить, що наукова діяльність істотно підвищує інтерес до навчання, розширює кругозор, здатність до проведення аналізу і розуміння досягнень сучасної науки. Мова про знання, як і про їх види, рівні, типи, блоки, може йти у момент їх прояву – вирішення завдань професійної діяльності.

Знання є базою для успішного формування наступних діялісно-рольових компонентів професійної компетентності – умінь та навичок. Вони є результатом навчальної та самостійної практичної діяльності. Здійснюючи аналіз співвідношення діяльності і психіки дослідники зазначають, що кожна діяльність має зовнішній і внутрішній аспекти, які пов'язані між собою нерозривно. Будь-яка зовнішня дія опосередкована процесами, що відбуваються всередині суб'єкта, а внутрішні процеси обов'язково проявляються зовні. Завдання психології полягає у вивченні зовнішньої діяльності через розкриття внутрішнього аспекту і розумінні реальної ролі психічного у діяльності.

Можна зазначити, що компетентність стає компетентністю, а не набором знань, умінь, навичок, здібностей тощо, тільки в діяльності, у контексті певних норм, функцій, тобто нормативної діяльності або професійної культури. У наш час таким видом діяльності може бути лише екологічна діяльність, не тільки нормована, у якості впливу на навколишнє природне середовище, а й творчо-захисна, направлена на зниження антропогенного тиску на довкілля. Але психолого-педагогічна компетентність відповідає за прояв професійної компетентності, виступає утворюючим, систематизуючим і проявним механізмом професійної компетентності, більше того, практичну діяльність особистості зумовлює сформована свідомість і різні психічні процеси.

З огляду на кризовий стан довкілля впливає, що професійної компетентності без моральності, відповідальності, екологічної культури замало. Фахівці можуть мати високі професійні знання і досить активно вести руйнівну діяльність у Природі, яка досягла апогею у XX столітті. Отже, знань, умінь, навіть переконань ще недостатньо для того, щоб людина зайняла екологічну позицію та стала відповідальною за свої дії. Потрібен значний духовний

потенціал, який направить набуті професійні знання у екологічно безпечне русло практичної щоденної роботи.

*Олена Свириденко
аспірант, м. Київ*

Формування ціннісних компетентностей студентів в інтегративному освітньому просторі

Однією з головних засад української вищої школи завжди було формування гармонійної, всебічно розвиненої особистості, що відображено в Національній доктрині розвитку освіти в XXI столітті, де серед пріоритетів державної політики у царині освіти виділено, зокрема, такі: особистісна орієнтація освіти; формування національних та загальнолюдських цінностей; інтеграція освіти і науки; розроблення і запровадження освітніх інноваційних технологій.

Сучасні світові тенденції в переформуванні освітнього простору сприяють зростанню попиту на такого фахівця, який здатний знаходити правильне рішення в несприятливих умовах на основі наявних знань та досвіду, а це в свою чергу, вказує на інтеграцію отриманих знань, умінь та навичок, або іншими словами — на його компетентність.

На сьогодні в науці єдиної загальноприйнятої думки щодо взаємозв'язку категорій "компетентність" та "компетенція" не існує. Так, наприклад, деякі науковці вживають їх як слова-синоніми, що позначають дієвість системи знань, а інші — розводять ці поняття. Е. Зер і Е. Симанок позначають терміном "компетентність" інтегративну цілісність та дієвість знань, умінь, навичок взагалі, а терміном "компетенція" — інтегративну цілісність, дієвість знань, досвід у професійній діяльності. Н. Сахарова трактує поняття "компетенція" і "компетентність" в контексті інтелектуального потенціалу особистості, її можливостей і здібностей. М. Ільцова визначає компетенцію — як потенціал компетентності, який може бути реалізований в певній сфері діяльності, повинен стати дієвим за допомогою механізмів самоорганізації, саморегуляції.

Компетентні як складовими компетентності і виконують оцінну функцію щодо вимірів рівня її параметрів. Серед складових компетентності потребує особливої уваги ціннісний компонент, який складається зі «схильності аналізувати та прояснювати смутно усвідомлювані швидкоплинні відчуття, що свідчать про наявність проблеми або про зародження творчої ідеї; бажання братися за роботу із власної ініціативи; здатність справлятися з тривогою, що виникає у новій сфері та вміння заручатися підтримкою інших людей для досягнення мети» — як стверджує Дж. Равен.

Стосовно поняття "ціннісна компетентність", то воно означає коло питань, у яких людина добре проінформована, володіє знаннями й цінностями, що дозволяють висловлювати професійно грамотні судження, оцінки, здатність бачити й розуміти навколишній світ, орієнтуватися в ньому, уміти вибирати цільові й смислові установки для своїх дій і вчинків, ухвалювати рішення. Вчені відмічають, що основою становлення професіонала є потреба особистості в компетентності, яка в свою чергу є однією з базових цінностей і смислом життєвого шляху людини.

На даному етапі Україна здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог і працює над практичним приспособленням до Болонського процесу. Тому одним із головних завдань діяльності ВНЗ постає формування інноваційного навчально-виховного середовища, що передбачає передусім зміну організації і змісту освіти з метою інтеграції у світовий освітній простір. Адже, інтеграція дає можливість майбутньому фахівцю любій галузі стати повноправним суб'єктом в професійній самореалізації. На сучасному етапі поряд з поняттями професіоналізм виступає таке поняття, як компетентність, яка розглядається як загальна якісна характеристика рівня професіоналізму.

*Лариса Смолінчук
к. пед. н., м. Київ*

До проблеми метакомпетентній

Впровадження компетентнісного підходу є відповіддю молоді арсеналом знань, умінь і ставлення. Освіта орієнтується на те, щоб озброїти молоду людину арсеналом знань, умінь і досвіду їх застосування, необхідних і достатніх для успішної соціальної адаптації у дорослому житті. А також сформувати особистість, готову до жорстких умов конкуренції на ринку праці, здатну творчо освоювати інтелектуально складні професії, яка вміє долати стрес, швидко перебудовуватися і перенавчатися при зміні життєвої ситуації.

Під поняттям «компетентнісний підхід» розуміється спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані ключова, загальнопредметна і предметна (галузева) компетентності.

Компетентність — це набута у процесі навчання інтегрована здатність, що складається з знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці.

Компетенція, на відміну від компетентності, є відчуженою від суб'єкта, заданою соціальною нормою освітньої підготовки, яка необхідна для якісної продуктивної діяльності в певній сфері. Результатом набуття компетенції є компетентність, яка є особистісною характеристикою. Компетентність є не скільки продуктом навчання, скільки наслідком саморозвитку особистості, її особистісного зростання, самоорганізації і узагальнення, діяльнісного і особистісного досвіду. На сучасному етапі одним із головних завдань постає формування і розвиток метакомпетентній.

Метакомпетентній — це універсальні утворення, що лежать в основі формування інших компетентностей і компетенцій. Вони використовуються для набуття, структурування і використання безпосередньо самих компетентностей.

У цілісній моделі компетенцій, що має вигляд тетраедра, метакомпетентній представляє вигляді надструктурного входу, що забезпечує набуття всіх інших компетенцій. За допомогою метакомпетентності особистість відкриває нові шляхи вирішення завдань, нестереотипно будує плани і програми, що дозволяють їй відшукати нові ефективні способи вирішення завдань.

Специфіка компетентнісного підходу полягає в тому, що засвоюється не готове знання, а прослідковуються умови його походження. Тому великого значення набуває розвиток метакомпетентній, що визначають успішність подальшого навчання, загального розвитку і формування компетентної особистості.

*Віра Сорочинська
д. п. н., професор
м. Вінниця*

Професійна соціалізація майбутніх фахівців в умовах ВНЗ як соціально — педагогічна проблема

Соціалізація як активне входження особистості у змінювану систему соціальних відносин: може бути успішною як ефективна адаптація до суспільних вимог та здатність стати своєрідному соціальному тиску. Оскільки адаптація студентів до умов навчання в ВНЗ закладі освіти є полікомпонентним процесом, етапом і складовою частиною соціалізації, у тому числі і професійної, то успішність чи неуспішність її позначатиметься на особистісної особистісно-професійного становлення.

Формування життєвого досвіду студентів ВНЗ відбувається не тільки в результаті впливу регламентованих соціалізуючих впливів, але і як наслідок суб'єктивних виборів, обраних внутрішньою позицією. Нами обгрунтовано соціально-педагогічні основи професійної соціалізації та кар'єрного зростання майбутніх фахівців з урахуванням сучасних культурних тенденцій, а саме: 1) професійний розвиток майбутніх фахівців різних галузей розглядається як невід'ємна частина суспільного та особистісного розвитку. 2) у зв'язку з даним положенням на процес професійного зростання підкреслює необхідність